

О.М.Коберник

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ШКОЛИ

У статті розкриваються теоретичні та прикладні засади моделювання виховної системи загальноосвітнього навчального закладу. Виховна система - це цілісний організм, який виникає в процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їхня діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє в кінцевому рахунку розвитку і саморозвитку особистості.

Педагогічне моделювання виховної системи розглядається як сукупність пізнавально-аналітичних та конструктивних дій, які дозволяють адекватно й цілісно відобразити в модельних уявленнях сутність, найважливіші якості та компоненти виховної діяльності, одержати нову інформацію про закономірності і тенденції функціонування та розвитку виховного процесу.

Пізнавально-аналітичний етап моделювання передбачає визначення мети та завдань виховання, проведення психолого-педагогічного діагностування вихованості та розвитку учнів, прогнозування результатів виховної діяльності, обґрунтування педагогічних умов, за яких найбільш ефективно відбувається розвиток вихованців.

Конструктивний етап включає в себе основні напрями, види і форми життєдіяльності, засоби профілактичної і корекційної виховної роботи, методи і прийоми педагогічної взаємодії.

Ключові слова: модель, процес виховання, моделювання, виховна система, структурні компоненти моделі.

А.Н.Коберник

Теоретико-методические основы моделирования воспитательной системы школы

В статье раскрываются теоретические и прикладные основы

моделирования воспитательной системы общеобразовательного учебного заведения. Воспитательная система - это целостный организм, который возникает в процессе интеграции основных компонентов воспитания (цели, субъекты воспитания, их деятельность, общение, отношения, кадровый потенциал, материальная база), что способствует в конечном счете развитию и саморазвитию личности.

Педагогическое моделирование воспитательной системы рассматривается как совокупность познавательно-аналитических и конструктивных действий, которые позволяют адекватно и целостно отразить в модельных представлениях сущность, важнейшие качества и компоненты воспитательной деятельности, получить новую информацию о закономерностях и тенденциях функционирования и развития воспитательного процесса.

Познавательно-аналитический этап моделирования предполагает определение целей и задач воспитания, проведение психолого-педагогического диагностирования воспитанности и развития учащихся, прогнозирование результатов воспитательной деятельности, обоснование педагогических условий, при которых наиболее эффективно происходит развитие воспитанников.

Конструктивный этап включает в себя основные направления, виды и формы жизнедеятельности, средства профилактической и коррекционной воспитательной работы, методы и приемы педагогического взаимодействия.

Ключевые слова: модель, процесс воспитания, моделирование, воспитательная система, структурные компоненты модели.

О.М.Коберник

Theoretical and methodological principles of the educational system
MODELING SCHOOLS

The article deals with theoretical and applied principles of modeling educational public school system. Educational system - a complete organism, which occurs in the integration of major components of education (goal, the subjects of education, their activities, communication, relationships, human resources, material resources) that ultimately contributes to development and self-identity.

Teacher modeling the educational system as a set of cognitive and analytical and constructive actions that can adequately and comprehensively reflected in the model representation of the essence of the most important components of quality and educational activities to obtain new information on patterns and trends and the functioning of the educational process.

Informative and analytical modeling phase involves identifying goals and objectives of education, conducting psychological and educational diagnosis upbringing and development of students, predicting outcomes of educational, pedagogical justification of the conditions under which most effectively is the development of pupils.

The structural phase includes the main lines, types and forms of life, means of prevention and correction of educational work, teaching methods and techniques of interaction.

Tags: model, process training, simulation, educational system, the structural components of the model

Постановка проблеми. В Україні створено певні передумови для оновлення змісту й технологій виховання, формування гуманістичних цінностей та зразків громадянської позиції. Зживається погляд на виховання як процес

подолання негативних тенденцій в розвитку особистості та засіб перевиховання.

Однак, як свідчать спеціальні дослідження та виховна практика, соціальний досвід сучасних дітей та учнівської молоді є недостатньо конструктивним, часто базується на культурі сили, грошей, споживацькому ставленні до життя. Основне місце в дозвіллі учнівської молоді посідає комп'ютер, який у цілому позитивно впливає на академічну успішність учнів, проте незбалансоване віртуальне спілкування з ним розвиває в особистості опосередковане сприйняття світу, руйнує інтуїцію, формує ситуацію відчуження від етнічного коріння. Тривогу викликає зловживання учнівською молоддю алкоголем, наркотичними засобами, психотропними речовинами.

Виховний процес здебільшого розглядається як моносуб'єктний процес, за якого вихованець постає лише об'єктом педагогічних впливів, а виховна діяльність складається з набору стандартних заходів, носить інформаційно-просвітницький характер й орієнтується переважно на методи заохочення і покарання. Такий стан справ не забезпечує повною мірою можливості для життєтворчості школяра, процесу особистісного становлення індивіда властива стихійність, а розвиток здійснюється узагальнено, без урахування індивідуальності вихованця.

Отже, сьогодні, як ніколи, мають зрости вимоги до виконання освітою своєї виховної, розвиваючої й культурологічної місії. Оволодіння особистістю знаннями повинно проходити через змодельовану, цілеспрямовану виховну систему загальноосвітнього навчального закладу. Вчити здобувати знання, підносити їх культ необхідно крізь призму вихованості, загального розвитку людини.

Тому надто актуальною виступає проблема цілеспрямованого, усвідомленого підходу до формування виховної стратегії школи, реалізація якої можлива за умови розробки продуманої і обґрунтованої моделі виховної системи.

Аналіз останніх досліджень. Філософські та педагогічні аспекти особистісно орієнтованого виховання у вітчизняній педагогічній науці обґрунтували І. Бех, С. Гончаренко, І.Єрмаков, І.Зязюн, О.Киричук, О.Кононко, В.Кремень, С. Подмазін, О.Савченко, окремі педагогічні аспекти особистісно

орієнтованого виховання висвітлені в дослідженнях таких авторів, як А. Бойко, М.Гузик, О. Пехота, В.Семиченко, С.Сисоєва та ін.

Системному підходу в плані обґрунтування педагогічних систем присвячені роботи В. Безпалька, М.Гузика, І.Єрмакова, Т.Ільїної, Ф.Корольова, А.Ліговицького, П. Фролова, систем виховання школярів – В. Караковського, Ю. Конаржевського, М. Красовицького, М. Поташника, Г.Сороки.

Системний підхід у вихованні, на думку цих науковців, дозволяє розробити чітку теорію виховного процесу, охарактеризувати всі його основні елементи (мету, зміст, засоби, методи), що дає можливість усвідомити його сутність, зрозуміти його роль як елемента в більш широкій системі – педагогічній дійсності.

Проблема системного підходу у вихованні розробляється багатьма вченими і практиками. У педагогічній літературі описані виховні системи Ф.Брюховецького, А.Захаренка, В.Караковського, А.Макаренка, С.Ріверса, М.Рослечевського, П.Сороки, В.Сухомлинського, А.Тубельського, С.Шацького та інших педагогів. Питанням виховної системи присвячені роботи вчених М.Красовицького, А.Куракіна, Л.Новаковської, Н.Селиванової, А. Сидоркіна та інших. На сьогоднішній день є багато шкіл із сформованими виховними системами, які справедливо називають іменами їх керівників. Це школи О. Захаренка, В.Красовського, А.Тубельського, В.Хайруліної, А.Ямбурга. Усі ці системи науково змодельовані, є гуманістичними, оскільки спрямовані на розвиток дитини, її природних задатків і здібностей, на створення у школі умов соціальної захищеності і творчої співпраці.

Мета статті – розкрити теоретико-методичні засади моделювання виховної системи загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Виховна система здебільшого розглядається науковцями як цілісний організм, який виникає в процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їхня діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє в кінцевому рахунку розвитку і саморозвитку особистості, створенню своєрідного, за визначенням К.Ушинського, “духу школи” [1].

Виховна система розробляється для кожного освітнього закладу, адже вона зорієнтована на конкретні умови, враховує інтереси і потреби реальних дітей і дорослих, тому вона не може бути ідентичною у різних регіонах, навіть у двох сусідніх школах. У сучасній виховній системі школи реалізуються інтегруюча, регулююча та розвиваюча функції. Інтегруюча поєднує в одне ціле раніше розрізнені, неузгоджені виховні впливи. Регулююча функція спрямована на упорядкування педагогічних процесів, на управління ними. Розвиваюча функція забезпечує динаміку системи, яка характеризується, з одного боку, оптимізацією її функціонування, а з іншого - її оновленням, удосконаленням.

Провідним методом оновлення виховної системи, введення в неї новацій є метод педагогічного моделювання.

Модель виховної системи - це цілісне уявлення про неї, яка складається в конкретному навчальному закладі. Модель, в загальному його розумінні, це речова, знакова або уявна система, що відтворює принципи внутрішньої основи функціонування, а також певні властивості, ознаки чи характеристики об'єкта дослідження, безпосереднє вивчення якого неможливе, ускладнене або недоцільне.

Модель - це описовий аналог діяльності, який у формалізованих конструкціях відображає її найважливіші характеристики. Причому нова інформація про досліджуваний об'єкт виникає на всіх етапах конструювання моделі: у процесі емпіричного дослідження об'єкта, у структурі самої моделі, що дає елементи новизни в силу особливої презентації набутих знань про об'єкт, як результат подальшого мисленнєвого експерименту.

Ми розглядаємо педагогічне моделювання виховної системи як сукупність пізнавально-аналітичних та конструктивних дій, які дозволяють адекватно й цілісно відобразити в модельних уявленнях сутність, найважливіші якості та компоненти виховної діяльності, одержати нову інформацію про закономірності і тенденції функціонування та розвитку виховного процесу.

Пізнавально-аналітичний етап моделювання передбачає визначення мети та завдань виховання, проведення психолого-педагогічного діагностування вихованості та розвитку учнів, прогнозування результатів виховної діяльності,

обґрунтування педагогічних умов, за яких найбільш ефективно відбувається розвиток вихованців.

Розглянемо ці складові більш детально. Категорія мети - одна з вихідних категорій педагогіки. Вона є першоосновою процесу виховання. Тільки тоді, коли педагогічний колектив, вихователь зокрема, спрямовує свій погляд уперед, побачить у всій повноті й конкретності образ нової людини і неухильно керуватиметься завданнями її формування - лише тоді можна визначати основні напрями змісту життєдіяльності, організацію і технологію виховного процесу. Адже ефективність виховної діяльності, дієвість виховної системи та управління розвитком вихованців залежать насамперед від глибини усвідомлення та розуміння педагогами мети та завдань виховання, що дає їм можливість свідомо визначити наперед свою діяльність і діяльність вихованців, обґрунтувати найкращі умови і способи виконання конкретних практичних педагогічних задач.

Ціль (мета) - майбутній стан предмета, якого маємо досягти або до якого прагнемо. Мета виховання - це усвідомлене уявлення про кінцевий результат виховної діяльності. Утворення мети - процес, що веде до поставлення мети суб'єктом діяльності. Найбільш вживаним терміном є цілеутворення або цілепокладання.

Суть цілеутворення полягає в тому, що визначаються зовнішні щодо системи освіти, але детермінуючі соціально-економічні фактори, які обумовлюють соціальну необхідність вирішення тих чи інших завдань та соціально-економічну і соціально-історичну можливість досягнення бажаних результатів. Водночас з цим визначення системи цілей діяльності має пов'язуватися з специфікою умов діяльності самого освітнього закладу - соціальними категоріями населення, з якими він працює, особливостями життєвого устрою в регіоні, де знаходиться школа, ступенем доступності культурних зразків та джерел інформації, матеріальними можливостями як мешканців регіону, так і інших соціально-економічних структур, що в цьому регіоні функціонують. Отже, визначення цілей є засобом співвідношення бажаного, можливого та необхідного.

Виховні завдання - форма суб'єктивної конкретизації мети як задуму дії у

відповідності з усвідомленими умовами ситуації діяльності. Завдання виховання визначаються для певної школи з урахуванням особливостей регіону, в якому знаходиться навчальний заклад, соціокультурного, природного і предметного середовища, педагогічної ситуації, суб'єктів взаємодії, результатів психолого-педагогічної діагностики та інших чинників.

Виховні завдання школи перетворюються у задачі, які визначаються і обґрунтовуються вчителями у реальному виховному процесі. Іншими словами відбувається перетворення заданих об'єктивних цілей у реальну суб'єктивну ціль педагогічної діяльності. Адже всі цілі та завдання досягаються тільки через вирішення ряду виховних задач.

Обов'язковою умовою успішної реалізації моделі виховної системи є знання про рівень вихованості і розвитку дітей, які можна одержати в результаті психолого-педагогічної діагностики. Варто зазначити, що й тепер у практиці організації виховної діяльності про її результативність та ефективність найчастіше судять за кількістю виховних заходів, здобутих школярами призових місць у різних конкурсах та змаганнях і т.д. При подібній оцінці виховного процесу випадає з поля зору його вплив на цілісний розвиток кожного учня та його вихованість.

Щоб встановити якість та ефективність виховання школярів необхідно, щоб на кожному етапі виховного процесу встановлювався реальний стан вихованості учнів, ефективність попереднього етапу виховання. Тільки в такому випадку учитель, класний керівник, директор загальноосвітнього навчального закладу можуть обґрунтовано визначити конкретні цілі, завдання і методи подальшої виховної діяльності, ефективність моделі виховної системи.

Об'єктивна діагностика вихованості та розвитку особистості і колективу має ґрунтуватися на комплексному аналізі їх діяльності. Отже, можна визначити основні об'єкти психолого-педагогічної діагностики: а) вихованість та рівень фізичного, психічного, духовного і соціального розвитку школярів; б) поведінка і діяльність вихованців; в) виховні впливи у зоні соціального, природного та предметного середовища; г) можливість і особливості сімейного, загальношкільного та класного колективу, їх педагогічна характеристика; д) зміст

і ефективність виховної діяльності.

Всі об'єкти психолого-педагогічної діагностики знаходяться в неперервному русі, зміні, розвитку і тісно зв'язані між собою. Нами розроблена система діагностики процесу виховання й розвитку учнів у загальноосвітній школі, яка запрограмована на розв'язання різноманітних психодіагностичних задач, що виникають у виховній діяльності. Щонайперше, система передбачає наступні види діагностики за її місцем у виховній системі: первісна, попередня, періодична, повторна, підсумкова.

Базуючись на результатах діагностики, можна виявити основні суб'єкти виховного впливу; визначити педагогічно доцільні форми стилю керівництва виховним процесом і взаємодії з конкретною типологічною групою вихованців; відібрати і ранжирувати виховні завдання з метою диференціації й індивідуалізації виховного процесу; спланувати життєдіяльність класу або школи за безпосередньою участю школярів на основі структурування, персоналізації, нормування і моделювання основних видів діяльності, відбору форм особистісно розвиваючої взаємодії; підготувати методи і процедури педагогічного моніторингу динаміки активності учнів; відібрати тих школярів, котрі потребують корекції у розвитку й поведінці.

Доцільне виділення двох рівнів психолого-педагогічної діагностики в школі: групової та індивідуальної. Психолого-педагогічна діагностика на груповому рівні передбачає вивчення класу, школи (тобто групи) як єдиного функціонального організму. Групова діагностика дає змогу створити цілісну картину рівня розвитку класу або школи, допомагає, спираючись на конкретні результати, науково обґрунтовано проектувати виховний процес у класі і в школі в цілому.

Нами розроблений робочий варіант карти індивідуального та колективного розвитку, в якому фіксується рівень розвитку школярів у компактній формі, зручній для користування. Дібрані показники по кожній з чотирьох сфер розвитку визначаються за створеною програмою психолого-педагогічної діагностики. Їх (показників) зміни порівняно з результатами наступного діагностування дадуть змогу фіксувати динаміку процесу розвитку [2].

Карта індивідуального розвитку забезпечується даними діагностики індивідуального рівня. Якщо об'єктом діагностики на груповому рівні виступає клас або ж школа як цілісна система, то діагностика індивідуального рівня розглядає кожного учня зокрема.

Використання групової та індивідуальної психолого-педагогічної діагностики, яка полягає у взаємному збагаченні матеріалами, аналізі та даних, виводить педагога на прогнозування динаміки розвитку особистості дитини, колективу класу або школи в цілому. Групова діагностика оперує узагальненою інформацією про клас чи школу. Індивідуальна - дає змогу вчителю мати поглиблену інформацію про кожного учня зокрема.

Психолого-педагогічна діагностика забезпечує можливість виявляти не тільки рівень життєвої активності окремих груп у класі, характер спрямованості, динаміку формування ціннісних орієнтацій, а й причини такого положення. Точний діагноз дає змогу не лише організувати, а й здійснювати прогнозування виховного процесу і допомагає педагогам усвідомити, за яких саме умов їх вихованці зможуть найуспішніше самореалізуватися. Визначаються тенденції і перспективи розвитку, які ґрунтуються на даних про минулий і нинішній стан, аналізуються цінності, норми, соціально-психологічні ситуації, в яких відбувається особистісно розвивальна взаємодія. За результатами діагностики і попереднього прогнозування, як ми вже вказували, складається план виховної роботи, визначаються педагогічні задачі.

Базуючись на результатах діагностики, виявляються основні об'єкти виховного впливу; визначаються педагогічно доцільні форми стилю управління виховним процесом і взаємодії з конкретною типологічною групою вихованців; відбираються і ранжируються виховні завдання з метою диференціації й індивідуалізації виховного процесу; планується життєдіяльність класу, школи за безпосередньою участю школярів на основі структурування, персоналізації, нормування і моделювання основних видів діяльності, відбору форм особистісно розвивальної взаємодії; відбираються доцільні методи і процедури моніторингу динаміки активності учнів; проводиться відбір тих учнів, котрі потребують

корекції у розвитку й поведінці.

У загальному, використання комплексу різнопланових методів і методик діагностики сприяє виявленню не тільки наявного, актуального рівня розвитку особистості, групи та колективу, а й дає можливість визначити можливі “зони найближчого розвитку” (Л.Виготський), тобто перспективи їх розвитку.

Важливою складовою пізнавально-аналітичного етапу моделювання виховної системи є педагогічне прогнозування, яке полягає в усвідомленні вихователями соціально-психологічних та педагогічних умов, за яких найбільш успішно здійснюється педагогічна взаємодія між суб'єктами виховання; фізичний, психічний, духовний та соціальний розвиток конкретних груп або ж окремих учнів; зовнішнє і внутрішнє стимулювання навчально-пізнавальної, фізично-оздоровчої, предметно-перетворювальної, соціально-комунікативної та оцінно-орієнтаційної активності; розв'язання внутрішніх суперечностей "Я-концепції" особистості.

Прогнозування полегшує добір раціональних, педагогічно ефективних технологій виховання, нерідко дає змогу передбачити перебіг і перспективу розвитку особистості вихованця, групи, колективу.

Конструктивний етап включає в себе основні напрями, види і форми життєдіяльності, засоби профілактичної і корекційної виховної роботи, методи і прийоми педагогічної взаємодії.

В основу моделі виховної системи має бути покладена програма життєдіяльності учнів, яка є головним засобом виховання і формування взаємин між суб'єктами взаємодії. Ніякі розпорядження дорослих, їхні вимоги, умовляння чи повчання не змінять того факту, що характер дитини складається у процесі її власної життєдіяльності і залежить від тих стосунків, які фактично пронизують цю діяльність. Влучно про це сказав Ж. Ж. Руссо: “Наше базікувате виховання виховує лише базік”. І тому всі педагоги мають усвідомити, що дитина – суб'єкт власної діяльності, а вчитель має співробітничати, співпрацювати, взаємодіяти з вихованцем. Адже, все мистецтво педагога полягає в тому, щоб спрямувати і регулювати діяльність, виявляти в кожного учня провідний вид життєдіяльності, своєчасно здійснювати профілактику і корекцію відхилень у фізичному,

інтелектуальному, соціальному та духовному розвитку учнів.

Педагогічно доцільне планування й організація життєдіяльності учнів на рівні класного або загальношкільного колективів забезпечує можливість визначення програми спільної педагога і вихованців у фізично-оздоровчій діяльності, в якій формується здоровий спосіб життя, як важливої передумови психічного розвитку особистості, і здійснюється шляхом активного залучення учнів до щоденних занять фізичною культурою; предметно-перетворювальній діяльності, що включає працю із самообслуговування, сімейно-побутову, працю в природі, сільськогосподарську, технічно-конструкторську, образотворчу, декоративно-прикладну тощо; навчально-пізнавальній, яка спрямована на інтелектуальний розвиток особистості, засвоєння нею системи ціннісних орієнтацій; соціально-комунікативній діяльності як організації міжсуб'єктних взаємодій, а також ціннісно-орієнтаційній, де передбачається актуалізація знань, емоцій, почуттів, формування здатності оцінювати діяльність особистості та її поведінку, готовності критично мислити, що в результаті будуть спрямовані на самостійний моральний вибір особистістю поведінки, суб'єктів та форми спілкування, її самовизначення.

Залучення учнів до найрізноманітніших видів життєдіяльності має забезпечувати максимальну реалізацію їх активності, самостійності, ініціативності, самотворчості в цих видах життєдіяльності.

Оновлення змісту життєдіяльності учнів передбачає впровадження особистісно орієнтованих технологій, активних форм і методів виховання, що відповідають інтересам і потребам учнів. Виховні технології передбачають послідовні науково обґрунтовані дії педагога у виховному процесі та відповідно організовані ним дії вихованців, підпорядковані досягненню спеціально спроектованої системи виховних цілей, що узгоджується з психологічними механізмами розвитку особистості. Побудований таким чином виховний процес має ознаки проєктивності і гарантує позитивно розвивальну динаміку.

Використовуючи ефективні методи комплексного вивчення особистості (групова експертна оцінка, соціометрія, опитування та інші), можна спостерігати за змінами (позитивними чи негативними), що відбуваються в психічному,

фізичному, духовному й соціальному розвитку учнів, бачити їх участь у діяльності та спілкуванні. Обробка даних педагогічного моніторингу дає можливість забезпечити регулювання і корекцію міжсуб'єктних взаємодій у розвитку та поведінці.

Регулювання й корекція є ефективним засобом усунення негативних проявів поведінки та відхилень у розвитку школярів, проведення корекцій цілей, планування та програмування. Здійснюється й попередня корекційна робота з педагогічним складом, який залучається до обґрунтування моделі виховної системи та її реалізації.

Головний критерій ефективності гуманістичної моделі виховної системи - цілісний розвиток особистості школяра.

Як підкреслено в Законі України «Про загальну середню освіту», стратегічним завданням будь-якого загальноосвітнього навчального закладу є створення умов для повноцінного фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку учнів, допомогти вихованцю, стимулюючи його життєву активність, стати суб'єктом власного життя, суб'єктом власного життєтворення.

Життєва активність школяра, як індикатор ефективності моделі виховної системи, це не тільки результат педагогічних зусиль, а й необхідна передумова подальшого саморозвитку дитини, її фізичної, психічної, соціальної та духовної сфери; формування її як особистості, як громадянина, що має жити у демократичному суспільстві. Бути суб'єктом - це значить бути життєво активним.

У своєму становленні і розвитку виховна система проходить кілька етапів, першим з яких є етап становлення. На цьому етапі особлива увага приділяється розробці концепції як сукупності основних педагогічних ідей; виділенню системоутворювальних видів діяльності, які відображали б колективні потреби дітей і дорослих, були б значущими і престижними в їхніх очах; створенню “випереджальних ситуацій”, які моделюють майбутню систему у найсуттєвіших моментах. На першому етапі здійснюється ситуаційний аналіз, діагностика фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку учнів, визначаються виховні задачі, прогнозуються тенденції цілісного розвитку вихованців.

Другий етап пов'язаний із відпрацюванням змісту і структури виховної системи, тобто планування. На цьому етапі остаточно утверджуються системотворчі види життєдіяльності, пріоритетні напрями функціонування системи. Життєдіяльність ускладнюється, встановлюються зв'язки між її різними видами. У школі виникають різні тимчасові колективи і міжвікові об'єднання, що зумовлює необхідність організації взаємодії між ними з метою стійкого, стабільного розвитку системи. На етапі стабільного розвитку системи інтеграція є прогресивним процесом порівняно із дезінтеграцією. На етапі стабілізації проводиться педагогічний моніторинг щодо ефективності впроваджених системних форм виховання, адекватних особливостям і потребам учнів. Забезпечується можливість вибору форм і методів виховання залежно від психофізіологічних можливостей та інтересів школярів.

Третій етап становлення виховної системи - завершальний. Система спрямовується: кожен компонент займає своє місце, системні зв'язки міцніють, життя школи упорядковується, виховна система працює у заданому режимі. Посилюються інструментальні процеси, вони пронизують всі види життєдіяльності, органічно пов'язуючи її з кінцевим результатом - фізичним, інтелектуальним, соціальним та духовним розвитком школярів. Шкільний колектив виступає як співдружність дітей і дорослих, об'єднаних спільною, глибоко усвідомленою метою, спільною діяльністю, спільною відповідальністю. Педагоги реалізують особистісно зорієнтовані технології, домінує педагогіка відносин, стабілізується виховний простір. Активно впроваджується педагогічно збагачене виховуюче середовище [1].

Розвиток виховної системи школи - це закономірний процес із властивими йому суперечностями. Розвиток системи може мати багато варіантів, але далеко не всі вони мають педагогічну цінність, не всі сприятливі для особистісного розвитку школярів.

Виховна система школи, як і її модель - явище динамічне. Вони народжується, удосконалюється, оновлюється. Управління системою здійснюється через конкретизацію цілей виховання, розширення провідних видів діяльності, запровадження новацій у виховний процес, діяльність психологічної

служби, яка забезпечує коригування, удосконалення відносин, розширення взаємодії із середовищем.

Висновки. Таким чином, сама модель виховної системи школи не самоціль. Основним показником ефективності управління нею є розвиток особистості дитини, її самопочуття, активність у діяльність, суб'єктна позиція у цій діяльності, її ціннісна орієнтація, характер самореалізації. Оновлення моделі виховної системи, якщо вона в цілому прогресивна, як правило, іде в напрямі її ускладнення: ускладнюється мета, різноманітнішою стає діяльність, гуманістичнішими стають відносини, розгалуженішими зв'язки і, звичайно, глибиннішими управлінські процеси.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в обґрунтуванні змісту кожного структурного компонента моделі виховної системи та їх експериментальній перевірці.

Література:

1. Єрмаков І. Життєтворчі виміри виховного простору /І. Єрмаков. //Сільська школа України. - 2006. - №25-26. - С.53-58.
2. Коберник О.М. Управління виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі / О.М.Коберник. - К.: Науковий світ, 2003. -230с.
3. Коберник О.М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі /О.М.Коберник. - К.: Науковий світ, 2001. -182 с.

Коберник Олександр Миколайович – доктор педагогічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини